

***”Hur mår dagfärils-faunan
på
Ludvika bangård?”***

- ett LONA-projekt

Författare:

Thorild Jonsson m.fl., Dalarnas Entomologiska Förening

Janolof Hermansson, Ludvika kommun

Bild framsida:

Klöverblåvinge

Foto: Thorild Jonsson

Bild baksida:

Skogssmygare

Foto: Thorild Jonsson

***”Hur mår dagfärilsfaunan
på
Ludvika bangård?”***

Ett LONA-projekt

Slutrapport 2014

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	5
Uppdrag och syfte	6
Projektbeskrivning	6
Bangården i Ludvika – tätortsnära insektslokal	7
Växter	8
Blåvingar	8
Silvergråvecklaren	8
Att hitta dit	8
Metodik	9
Rekommendationer	9
Kommentarer	9
Referenser	9
Artlista	10
Bilaga 1: Dagbok	13

Förord

Det ser dystert ut för dagfjärilar knutna till gräsmarker. Fortfarande minskar de i antal. Orsakerna är att deras livsmiljö och värdarter minskar. Ludvika bangård var en av de allra artrikaste i landet innan marken togs i anspråk för andra ändamål än för järnvägen. Ludvika kommun har länge haft mål för att göra en del av bangården och dess närhet till ett grönområde för allmänheten. Idag kallas projektet ”Väsmansstrand”. Inom projektet har dagfjärilarna och deras livsmiljö av alla bejakats in i den framtida planen.

För att öka kunskapen om den kvarvarande delen av bangården startades ett LONA-projekt av Entomologiska Föreningen i Dalarna och Västmanland och Ludvika kommun

Några personer från Entomologiska Föreningen i Dalarna och Västmanland inventerade fjärilar somrarna 2012 och 2013. Ingen av somrarna hade väder som passade dagfjärilarna. Men antalet inventeringstillfällen blev ändå stort. Resultatet redovisas i beskrivningar, artlistor och en rekommendation till kommunen för åtgärder och vidare skötsel.

Sammanfattning

Under 2012 och 2013 har mer eller mindre regelbundna besök gjorts av medlemmar från Entomologiska Föreningen i Dalarna och Västmanland (DEF) för att inventera dagfjärilar. En av säsongerna var bedrövligt dålig på fjärilar för vådrets skull.

Metodiken som användes vid inventeringen var en linjetaxering enligt standard. Komplement till den var sökning efter fjärilar utanför linjen. Antalet besök blev nästan 25 stycken.

Resultat blev en artlista på cirka 25 dagfjärilar, samt nästan lika många dagflygande ”nattfjärilar”. Bland dem sågs silvergråvecklare.

Utifrån artförekomsterna bör man kunna anpassa en skötselplan för fjärilarnas bästa. En skötselplan som komplement till framtagande detaljplan bör göras under 2015.

Uppdrag och syfte

Entomologiska Föreningen i Dalarna och Västmanland erhöll 2012 LONA-bidrag för att inventera dagfjärilar på en del av bangårdsområdet i Ludvika. Närmare bestämt den norra delen som är i kommunens ägo och på ca 250 kvadratmeter.

Syftet var i första hand att ta reda på vilka dagfjärilarna och i vilket antal de finns inom detta område, samt kontrollera statusen av den sällsynta silvergråvecklare. Dessutom upprätta någon form av skötselplan för framtiden. Syftet var att stämma av läget för.

Projektbeskrivning

Ludvika bangård har genomgått stora förändringar de senaste två åren. Längre låg stora delar av bangården utan skötselåtgärder, eftersom det var länge beslutat att kommunen skulle överta ett antal spårmarken för att göra området mot Väsman mer attraktivt.

Banverket kostade på en fjärilsinventering för cirka tio år sedan. Resultatet visade att det fanns en artrik och individrik fjärilsfauna på bangården. Även en växtinventering genomfördes, som också gav sensationellt många arter. På bangården finns rikligt av getväppling, men även andra konkurrenssvaga ruderalväxter, t.ex. blåeld och cikoria.

Bland fjärilarna fanns några hotade arter. Silvergråvecklaren var allmän och populationen tillhörde sannolikt bland de största i världen.

Sedan dess har mycket hänt inom bangården. I dagarna bryts räls upp, ABB har gjort tillfällig parkering och en del av området har fyllts med stenblock. En detaljplan är på gång som berör stor del av bangården och Väsmanstranden. Utanför detaljplanen ligger bangården för färd. Där har det på senare blivit ängsartad vegetation, i varmt läge, vilket har gynnat fjärilarna.

Kommunen har gett entomologerna löfte att hålla undan sly och gräs, för att gynna fjärilsfaunan.

Eftersom det har blivit förändringar och kommer att bli ytterligare förändringar på bangården, finns det ett behov att veta dagsläget för hotade och rödlistade fjärilar. En inventering av fjärilsfaunan under två säsonger bör ge en bra bild av dagsläget. Utifrån resultatet bör kommunen ta viss hänsyn till fjärilarna och bevara eller skapa lämpliga miljöer.

Projektet är att inventeringen ska pågå under två år. Under varje år bör ett besök varannan vecka ske, när vädret passar. Första besöket bör ske i slutet av maj och inventeringen avslutas i augusti. Delrapport ska ske till kommunen efter varje säsong. Kommunen administrerar underlagsmaterial och resultatet av inventeringen.

Bangården i Ludvika – tätortsnära insektslokal

Endast några hundra meter från centrala Ludvika finns ett litet område som är synnerligen intressant för både botaniker och entomologer. Bekant bland insektskännarna är den för sin förekomst av silvergråvecklaren *Eana argentana*. Järnvägen som går genom staden utvidgar sig till ett spårområde med 7 stycken parallella spår. Mellan spårområdet och Kajvägen som löper utmed Väsmanstranden, finns ett ruderat område som hyser några ovanligare växter och kryp. Det är inte stort och det signaleras att det ska krympas. Marken har senaste året använts som lagerplats för schaktmassor från ABB:s stora bygge. Det kommer att påverkas ytterligare i år när en gångbro ska byggas över spåren, och den befintliga Kajvägen rätas ut och får sin sträckning närmare spåren. Redan har räls tagits upp från flera av de västligaste spåren.

Förhoppningsvis kommer delen längst i norr, runt vattentornet, att undantas från markarbeten. Det området är triangelformat med största bredd 30 m och längd 80 m och med spetsen mot norr. Det är detta område som fjärilsinventeringen har genomförts under 2012-2013.

Marken består där av en hård och torr grusbädd. Det är öppet för solinstrålning i stort sett hela dagen. Man kan spekulera om de många rälsarna har betydelse för värmeutjämning i området. Kanske att de samlar in värme på dagarna och avger den på kvällar och nätter. Närheten till sjön Väsman gör att det sällan är vindstilla i området.

Karta över inventeringsområdet.

Detalj karta. Det gröna fältet är kärnan.

Växter

En del av de växter som finns här har antagligen liftat med tåg som passerat eller stannat. Det är vanligt att fröspridning sker med fordon. Några av de stora iögonenfallande växterna som man genast ser är blåeld *Echium vulgare*, cikoria *Cichorium intibus*, vit sötväppling *Melilotus albus*, getväppling *Anthyllis sp.*, kanadensiskt gullris *Solidago canadensis*, och palsternacka *Pastinaca sativa*. Men här finns även käringtand *Lotus corniculatus*, rödklöver *Trifolium pratense* och hästhov *Tussilago farfara*. Brännässla *Urtica dioica* finns på några högar av matjord som lämnats. Längst i norr har björk- och videsly börjat vandra in. Genom manuell röjning 2012 tog vi bort björkslyet. Tills vidare har vi sparat en del vide. Lupinen har inte fått något fäste ännu. En växtinventering gjordes en gång av en botanikgrupp från trakten. Den intresserade kanske kan leta upp den.

Blåvingar

Getväpplingen är vanlig. Den är värdväxt för mindre blåvinge *Cupido minimus*. Den fjärilen har setts här vid tre tillfällen, 2008 (Magnus Stenmark) och två gånger 2010 (Per Adenäs). Den är ju rapporterad från järnvägsområdet i Fagersta under senare år och kanske har också fjärilen tåget som vektor. Klöverblåvinge *Glaucopsyche alexis* och skogsvisslare *Erymnis tages* är ganska vanliga och lättobserverade på bangårdsområdet. Deras värdväxt är käringtand, som det finns gott om där. Silver- ängs- toste-, puktörne- och hed/ljungblåvingar flyger i området under sina respektive flygtider. Vanliga är också kamgräsfjäril *Coenonympha pamphilus*, luktgräsfjäril *Aphantopus hyperantus* och rapsfjäril *Pieris rapae*.

Nässelbestånd på några högar matjord gör att påfågelöga *Aglais io* och näselfjäril *Aglais urtica* trivs här.

Svävflugelik dagsvärmare *Hemaris tityus*, almsnabbvinge *Satyrion w-album*, smygstekellik glasvinge *Bembecia ichneumoniformes* har setts i området.

Silvergråvecklaren

Men som sagt, lokalen är känd för sitt bestånd av silvergråvecklare *Eana argentana*. Den upptäcktes av Göran Rippler 2001. Det fanns då tusentals individer. År 2004 var antalet färre, men det var i området vid vattentornet som de fanns. Det är Sveriges största kända förekomst. Den är också funnen på Haparanda sandskär. Den har hotbilden sårbar (VU).

Vingbredden är 20-27 mm. Framvingarna är silvervita, bakvingarna mycket ljus grå. Man får se upp för förväxling med silvervitt gräsmott *Crambus perlella*, som dock har något smalare framvingar, grå bakvingar och långa palper

Markus Forslund rapporterade 21/6 2004 4 ex silvergråvecklare och 11 ex silvervitt gräsmott från området.

Att hitta dit

Man hittar till området lättast genom att köra över järnvägsviadukten vid Lidl. Man ser då genast det åttakantiga vattentornet till vänster och en parkeringsplats framme till höger. Kom ihåg att det är förbjudet att beträda spåren. Det kan vara mycket frustrerande att se bytet flyga in över spåren och inte kunna följa efter.

Metodik

Dagfjärilar flyger mest mitt på dagen och de är känsliga för vädret. Inventeringar har skett när det har varit soligt och vindstilla. Temperaturen bör vara över 17 grader. Det finns en skandaliserad inventeringsmetod som används inom det nationella miljöövervakningsprogrammet Nationell inventering av landskap i Sverige (NILS). Vi har försökt att inventera efter den metodiken. Vilket innebär att man går längs linjer och noterar och räknar alla dagfjärilar som vi ser fem meter åt varje håll. Området besöktes 2012 mellan 29 maj och 24 augusti. Under 2013 inventerades området mellan 29 maj och 21 augusti. Totalt gjordes 25 inventeringsbesök. Inventeringsruttens mitt punkt är RT90: 6670622, 1465520.

Rekommendationer

För att bevara artrik fjärilsfaunan måste floran vara anpassad till fjärilarnas krav på värdarter. Det gäller att hålla bort lupiner och kanadensiskt gullris, samt sly. Utan röjning och slåtter går det inte. Röjning har skett vid ett par tillfällen. En del av sälgslyet har lämnats kvar för insektsfaunan.

I fortsättningen måste området röjas och slås årligen. Röjningen kan ske med hjälp av gatu- och parkförvaltningens personal, men ihopsamlade måste medlemmar av DEF göra. Slåttern måste de också genomföra. Bortfrakten av allt material kan kommunen göra.

Fortsättning övervakning kommer att ske. Entomologiska Föreningen i Dalarna och Västmanland kommer att besöka området vid lämplig väderlek.

I och med att området ingår i en ny planerad detaljplan bör denna kompletteras med en skötselplan för bevarandet av fjärilsfaunan. Detta bör även inkludera mark inom bangårdens ansvarsområde.

Kommentarer

Sommaren 2012 var en bedrövlig sommar för fjärilskådning. Om det inte regnade så blåste det kraftigt. 2013 var något bättre, men ändå förhållandesvis kall.

Under tiden som inventeringen och skötsel pågått har andra aktörer använt den del av området. Vid ett tillfälle som upplag för grus, och ett annat för slipers. Dessutom satt Infra Nord upp ett staket genom området. Staketet anses inte påverka nämnvärt miljön eller fjärilarna. Däremot kan det vara ett hinder för besökare.

Referenser

Svensson, I. 1989. Anmärkningsvärda fynd av Microlepidoptera i Sverige 1988. *Ent. Tidskr.* 110: 103–108.

Nord, S-E. & Jonsson, T. 2013. Bangården i Ludvika – tätortsnära insektslokal. *Inocellia* 2013-1. Entomologiska Föreningen i Dalarna och Västmanland.

Artlista

Dagfjärilar

Aurorafjäril

Allmän. Som utnyttjar flera korsblommiga växter.

Brunfläckig pärlemofjäril

Allmän. Flyger i blomrika ytor, helst i skog. 1

Citronfjäril

Allmän. Föredrar att utnyttja brakved. 1

Grönsnabbvinge

Allmän. Flyger tidigt. Föredrar skogsmark med gläntor och med blåbär och odon. 1

Kamgräsfjäril

Lokalt allmän. Trivs på torrare ängar. >10

Klöverblåvinge

Lokal och tämligen sällsynt. Behöver käringtand och troligen getväppling. 1

Kålfjäril

Allmän, men fluktuerar i antal mellan åren. Larverna lever på kålväxter. 5

Luktgräsfjäril

Allmän. Välanpassad art till olika miljöer. 2

Midsommarblåvinge

Lokalt tämligen allmän. Utnyttjar bl.a. skogsnäva i olika torrare marker. 1

Mindre guldvinge

Lokal. Trivs bäst i låg och gles örtrik vegetation. 1

Mindre tätelsmygare

Allmän.

Nässelfjäril

Allmän. 1

Puktörneblåvinge

Allmän. Larverna lever på många arter av ärtväxter.

Påfågelöga

Allmän. Larverna lever på brännässla. 1

Rapsfjäril
Allmän. 10

Silverblåvinge
Allmän, men troligen minskande. Larverna lever på gulvial och vicker. 10

Skogsvisslare
Mindre vanlig. 1

Sorgmantel
Tämligen vanlig. Tillfällig gäst. 1 ex 21/8

Tistelfjäril
Tillfällig gäst. 2 ex 21/8

Tostebåvinge
Allmän. Larven lever på brakved. 1

Ängsblåvinge
Tämligen vanlig, men minskande? Larven lever på rödklöver. >10

Ängssmygare
Allmän. Larven lever på olika bredbladiga gräs. 5

Andra dagflygande fjärilar

Allmän Ängsmätare 1
Allmänt gräsmott
Bergsenapsmott 3
Gammafly 1
Gulbrokigt Slätterfly 1
Jämnbandad Fälmätare 1
Mindre buskmätare enstaka
Ormbunksmätare 1 ex
Rutig Buskmätare >10
Rödfransad björnsinnare 1
Silvergråvecklare 1
Silvervitt gräsmott 2
Snövit Streckmätare 1
Svartribbad vitvingemätare 1
Vit streckmätare 2 ex
Vitt nässelmott 1

Översikt mot norr. ”Ängen” är hitom vattentornet och som den såg ut före röjningen.
Foto: Janolof Hermansson

”Ängen” första året efter röjningen. Foto: Thorild Jonsson

BILAGA

Dagbok över fjärilsinventeringen 2012-2013

2012

Pelle Adenäs:

29 maj

Tosteblåvinge 1

Klöverblåvinge 1

Skogsvisslare 1

Mindre buskmätare enstaka

14 juni

Kamgräsfjäril 3

Svartribbad vitvingemätare 1

Allmänt gräsmott allmän

Mindre buskmätare allmän

Stenhumla enstaka

20 juni

Puktörneblåvinge 2

Ängsblåvinge 5

Silvergråvecklare 1

27 juni

Gräshumla 2

Hushumla allmän

Obest. jordhumla allmän

Rödfransad björnsinnare 1

Svartribbad vitvingemätare enstaka

Silvergråvecklare 2

Silverblåvinge 10

Ängsblåvinge 5

Puktörneblåvinge 10

Midsommarblåvinge 1

Ängssmygare 5

Kamgräsfjäril 5

Luktgräsfjäril 2

Bergsenapsmott 3

Silvervitt gräsmott 2

7 augusti

Nässelfjäril 1

Rapsfjäril 10

Kålfjäril 5

Kamgräsfjäril 1

Mindre guldvinge 1

Ängsblåvinge 1
Puktörneblåvinge 5
Mindre tåtelsmygare allmän
Vitt nässelmott 1
Slåtter/backgräshoppa enstaka
Stenhumla allmän
Hushumla allmän
Obest. jordhumla allmän

Sven-Erik Nord:

26 maj
mindre guldvinge 1
skogsvisslare 3
28 maj
snövit streckmätare 1
jämnbandad fältmätare 1

4 juni
klöverblåvinge 1

5 juni
Klöverblåvinge 1
gulbrokigt slåtterfly 1

13 juni
Skogsvisslare 1
Puktörneblåvinge 5
Ängsblåvinge 5
Kamgräsfjäril 5

19 juni
Puktörneblåvinge >10
Ängsblåvinge >10
Klöverblåvinge 2
Kamgräsfjäril >10
rutig buskmätare >10

Thorild Jonsson:

22 maj.
Aurorafjäril 1 hane
påfågelöga 1
rapsfjäril 1
allmän ängsmätare 1

24 maj. 14.00. +26 grader.

Nässelfjäril 1

rapsfjäril minst 6

klöverblåvinge 1 (rapporterad till Artportalen)

grönsnabbvinge 1

25 maj. + 26 grader.

Klöverblåvinge 1(rapporterad till Artportalen med bild)

aurorafjäril 1 hane

rapsfjäril 5

allmän ängsmätare 2

8 jun.

Klöverblåvinge 2

skogsvisslare 4

rapsfjäril 4

aurorafjäril 2 hanar

nässelfjäril 1

citronfjäril 1 hona

rutig buskmätare 1

20 juni

Silvergråvecklare 1

puktörneblåvinge

ängsblåvinge

aurorafjäril

kamgräsfjäril flera

30 juli. 16.15.

mindre tåtelsmygare 7

rapsfjäril 3

puktörneblåvinge 1

silverblåvinge 1

brunfläckig pärlemofjäril 1

gammafly 1

24 aug. 12.45 – 13.00.

Påfågelöga 1

nässelfjäril 1

puktörneblåvinge 1

citronfjäril 1

kålfjäril 1

2013

Sven-Erik Nord:

Skogsvisslare 1 ex 29/5
Klöverblåvinge 1 ex 3/6
Gulbrokigt slätterfly 1 ex 3/6
Silvergråvecklare 2 ex 15/6
Puktörneblåvinge 2 ex 28/6
Gammafly 5 ex 28/6
Luktgräsfjäril 10 ex 28/6
Kamgräsfjäril 2 ex 28/6
Tistelfjäril 2 ex 21/8
Nässelfjäril 1 ex 21/8
Påfågelöga 1 ex 21/8
Sorgmantel 1 ex 21/8
Citronfjäril 10 ex 21/8

Thorild Jonsson:

2013

30/5

kl 13.00

Mindre guldvinge, hona 1 ex
Klöverblåvinge, hane 1 ex
Tostebåvinge 2 ex
Aurorafjäril 1 ex
Rapsfjäril 5 ex
Rutig buskmätare 1 ex
Allmän ängsmätare 2 ex
Ormbunskmätare 1 ex
Vit streckmätare 2 ex

17/6

Silvergråvecklare 8 ex

28/6 Vallhumla 1 ex

